

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V. Akadémia-utca 7.
hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.
SZERKESZTI
BOGDÁNYI MÓR.

Előfizetési feltételek:
Egész évre házhoz küldve 8 frt
Félévre 4 „
Negyedévre 2 „
Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Az orvosság.

Buda vára visszafoglalásának két száz éves fordulójának alkalmából számos dikciót, felolvasást, visszaemlékezést, verset és prózát olvastunk és hallottunk, de egy sem volt olyan érdekes mint a pápa ő szentsége levele, melyet a magyarországi püspöki karhoz intézett.

Nevezetes volt e levél nemcsak a forrás tiszteltreméltósága által, melyből eredett, hanem tartalma által is, mert olyan politikai és társadalmi kérdéseket tárgyalt, melyek hosszú évek óta foglalkoztatják a szellemeket anélkül, hogy megoldásukhoz csak egy lépéssel is közelebb jutottak volna.

E kérdések közt első sorban felemlítjük a szocializmust, melyről a pápai encziklika többek közt szól, még pedig olyan hangon, mintha egyedül ő találta volna fel a panaceát azon társadalmi sebek gyógyítására, melyekből a szociális kérdés fejlődött.

A pápai encziklika a szocializmust nagy baj gyanánt tünteti fel, minek legbiztosabb orvosszere a vallás még pedig — a katolikus.

Sajnos, hogy e fontos és dogmatikus határozottsággal állított tétel bebizonyítására a pápai encziklikában egyetlenegy argumentumot sem találtunk, s így nem igen győzhetett meg bennünket, bármennyire tiszteljük is különben a pápai infallibilitást.

Nehéz dolog volna hinni, hogy a vallás a legbiztosabb panacea a szocializmus betegsége ellen, főleg mikor az ember a mindennapi élet apróbb és nagyobb jelenségeit alaposabb vizsgálat alá fogja és nem zárkózik el a tények logikája elől.

Ha a szocializmust a vallásossággal kurálni lehetne, akkor ennek az ugynevezett kórságnak kétségtelenül a vallástalanságból kellett volna erednie. Már pedig, úgy hisszük, mindenki tudja, hogy a szocializmusnak mi a szülő anyja? Nem a vallástalanság szülte azt, hanem a nyomor.

Ha korog valakinek a gyomra, akkor nem szokott a templomba menni, hogy éhségét ájtatos imákkal csillapítsa, hanem vagy meggy dolgozni vagy

rabolni, a szerint, a mihez előbb juthat. Az éhes gyomor nem ismer se vallást se erkölcsöt — az csak kenyeret kíván. A mult télen itt történt a fővárosban, hogy egy Petz Mária nevű szolgáló, kinek az éhség nyomta a kezébe a gyilkot, a véres áldozat mellől a templomba sietett, hogy ott rendes ájtatosságát elvégezze. Ez a cseléd, mint látszik — minden buzgó vallásossága mellett még a szocialisták vadságán is túltett, mert hiszen a szocialisták csak a tulajdont akarják megtámadni, ő pedig az életét támadta meg egy jó barátnőjének.

Nos és ez a nő, akit a nélkülözés gyilkossá tett, a vizsgálati fogságban is folytatta mindennapi ájtatosságát, sőt azt hajtogatta a börtönőrök előtt, hogy majd az isten ugyis megbocsátja bűneit, mert ő — t. i. Petz Mária, mindig — jámbor és istenfélő volt.

A szocialisták — majdnem kivétel nélkül atheisták — ez igaz; de ebből nem az következik, hogy a vallás a szocializmus ragályától megóv, hanem hogy a szocializmusnak a vallásossághoz semmi köze, mert az merően gyomorkérdés semmi egyéb.

Mi sem tagadjuk, hogy a vallásnak az emberi szivre van idomító hatása, de eszünk ágába se jutna állítani, hogy a vallás a gyomorra is befolyást gyakorol.

A pápa encziklikája a szociális kérdést helytelenül itéli meg és helytelen eszközöket ajánl a kérdés megoldására.

A szocialisták bizonyára az elsők, kik a pápa panaceáját visszautasítják, mint olyant, mely a tömeg nyomorát semmivel sem teszi elviselhetőbbé. A vaticánban jól ismerik a szocialisták nézeteit s' tudják, hogy e táborban a pápa által előirt orvosságot be nem veszik, de azért a római kuria nem tágit. Valahányszor nyilatkozásra alkalma nyílik, mindannyiszor a szocializmust előrántja, hogy mint a hatalmasságok fenyegető veszélyét oda állítsa, melyet csakis ő képes elhárítani.

Az ördögnek falra festésének eme taktikája bizonyára sokakat megfélemlített már és minél nagyobb

félelmet tudott ébresztetni a hatalmasságokban, annál nagyobb lett a hódolat a vatikán iránt, a hol állítólag a szocializma veszedelmet megsemmisíteni tudják. A pápai encziklikának tendenciája tehát elég világos: a szocializmussal való fenyegetéssel az ultramontanizmus útját akarja egyengetni.

Hogy e czélt elérik-e, azt nem tudjuk, de hogy erősen dolgoznak rajta, azt a pápai encziklika fényesen bebizonyította.

Dr. G.

James Darmestetter a zsidó nép történelméről.

IV.

Irta: Pulszky Ferencz.

A tételes törvény hagyományos kifejtésében, a tanárok megújítják az iskola vitáiban az üdvösség munkáját s felépítik a szent könyv, ezen utolsó szentély körül, melyet a római fátylak meg nem semmitsithettek, a bevehetetlen hármast-falat, a talmudot. A VII. században végzik be ezen roppant encyclopediát, melybe teljes részrehajlatlansággal bejegyeznek minden különböző véleményt, mely a tudomány és hit minden ágaiban, hat század alatt Palestina és Babylonia iskoláiban kifejezésre jutott. Minden egység hiányzik látszólag ezen munkában, mely magában fogja ezerek szellemének végtelen ellentétét s felváltja a szerint, a ki szól hol különös szűkkeblű, hol széles látkörű, sötét és ragyogó, a gondolat minden félnétségével és minden merészségével; de az egész munka át van hatva a hit és remény egy lehellete által, mely ezen tömkelegnek megadja az egységet: a hit az egy Istenben s a remény a jövő igazságban. A felületes szemlélet nem látott a Talmudban egyebet, mint a rafinrozott casuistika és az okoskodó babonáság bolondságát: nem vette észre azon életelvet, mely benne rejlik s mely eszközölte, hogy a zsidó eszme átélhette a középkor éjjelét, anélkül, hogy elaludjék, t. i. azon mély meggyőződést, hogy a szertartás nem meríti ki teljesen a Judaismust, hogy ez ennek csak külső, mulékony jele, az anyagi elfogadott symbolum, melynél fogva azok, a kiknél az igazság le téteményezve van, elismerik egymást, de mely el van különítve az örökös és általános igazságtól magától. Az eszme, mely ezen főleg a szertartások fentartásának biztosítását czélzó könyvből kifejlik az, hogy a cultus mulékony s hogy a zsidó szertartások meg fognak szünni, a mint a zsidó igazságok el lesznek ismerve mindenütt. Ez azon termékeny eszme, világosan kifejezve a középkor tanárai által, mely a kitagadott népnek megadta a gondolat szabadalmát azon időben, midőn minden világosság el volt oltva, s az egyház, Európának egyik végétől a másikig, a keresztény világrend uralmát alapította meg a kibékült értelmiségekben. A szétoszlás nem árt többé, mert az erkölcsi egység készen áll s az élet biztosítva van.

Itt lépünk a harmadik időszakba, a szétoszlásába;

csak hogy ez nem kezdődik egy bizonyos dátummal, egy háttározott nappal, mert még jóval a nemzeti egység vége előtt kezdődött meg a szétszórás. Megkezdődött még a kereszténység előtt Egyiptomban és Kis-Ázsiában, Olaszországban és Rómában, Görögországban és Déli-Galliában, hol azok, kik a zsinagógától elváltak, a kezdetleges egyházak magvaivá válnak. Szintén régi idő óta széledett el sok zsidó Arábiába, megtérítette a törzsöket s alapított államokat. Propagandája, mely inkább a mindennapi, érintkezés eszmecseréjéből indult ki s nem üzetett következetes terv szerint, mindinkább terjedett s azokra is kihat, kiket meg nem térített. A pogányok, arabok elfogadák a zsidók kezeiből a bibliai és rabbinikus hagyományokat s a genesis elbeszélései szerint idomiták át leszármazási legendáikat. Ehhez járult később azon zsidó-keresztény secták predicatiója, melyeket a növekedő orthodoxia kebeléből kizárt. Mahomed a zsidók és zsidó-keresztények tanainak segítségével alapítja meg az Islámot, melynek dogmája egy szűkebb értelmiségbe oltott zsidó dogma és melynek mythológiája lényegileg rabbinikus és zsidó-keresztény.

E szerint, időszámításunk VII. százada óta, a judaismus két szülöttje foglalja el az emberi eszme egész terét; de szülőjével harcban áll, azt elátkozza és eltagadja, nemcsak azon megvetés által, melylyel azt üldözi, hanem az által is, hogy azon elveket eltorzítja, melyeket tőle nyert: a keresztény nyugat, midőn megtartja pogány multjából a mythologicus szellemet, mely végzetesebbé lesz, mint az istenek idejében volt, mert dogmává válván, a tudományt hallgatásra vagy eretnekségre kárhooztatja; az arab kelet pedig, midőn istenéből a legfelsőbb akaratot képezi a helyett, hogy azt a legfelsőbb értelmiségnek tekintené, a mi nem sokára oda vezet az arab szellemi életet, hogy önként feláldozza a tudomány és gondolat szabadságát. Az értelmiség eleme, mely a korábban létezik, diadalmaskodik ugyan egy vagy két századon keresztül s egy fényes civilisatio felvirágzását idézi elő, mely akadályozza az emberi értelem teljes elhomályosodását a középkorban. A zsidók kettős módon vettek részt ezen mozgalomban, ugy személyes hatások által, mint azáltal, hogy ezen mozgalmat a keresztényekhez átvitték. Midőn ez az araboknál elenyészett, a zsidók hozták be Európába az első renaissanceot, mely a scolasticismusként véget vetett s a másodikat készítette elő.

Irodalom, bölcsészet, tudomány ekkor születtek vagy ujultak meg. Az irodalom meggazdagodik egy új ággal, az új héber költészet által, mely az arab költészettől külcsonozte mintáit és Spanyolországban eredetiségre emelkedett. Azon iskolák utolsó tanárai melyekben a talmud keletkezett, kiüzik a vallásból a természetfelettit, s oly theológiát alkotnak, mely az észet ismeri el a legfelsőbb criteriumnak. A zsidók, szövetkezve számüzött Nestorianusokkal, behozzák Almanzor udvarában a görög philosophia töredékeit az arab eszme körbe, melyek onnét Európába visszakerülnek. Végül az arabul beszélő zsidók kezei alatt születik az összehasonlító nyelvészet a semita világban, nyolcz századdal Bopp előtt.

Mint az egyedüli közvetítők az arabok és a keresztények közt, mert az egyiknek s másikkal nyelvét beszélők, s a kereskedés vagy az üdözés őket folytonosan az egyik országból a másikba vezérli vagy üzi, a zsidók három századon keresztül az eszmék közvetítői a kelet és nyugat közt. A középkornak, a dogmák békái közt, csak a művészetben és a politikában lehetett eredetisége; a keletől nyeri tehát tudományát és a Ghetto a hely, a hol ezeket keresi. Az egész arab bölcsészet s Aristotelesnek egy része jut a scolastikába, latin fordítások által, melyeket a zsidók hol arab fordításoknak, hol az eredetinek nyomán készítenek.

Innét ered a tudomány és a philosophia. Bacon Roger a rabbinusoktól tanul, az orvosi tudomány a kezükben van, Rikárd, az oroszországi küzi a zsidókat Angolországból, de a mint megbetegszik, meghívja Maimonidest. Sőt egy egész ága az irodalomnak a ghettoból kerül ki; a mese és a regény, mert zsidó fordítók kezeiből nyeri a nyugat a régi indus meséket, melyek a Ganges partjain, Buddha idejében születtek, s melyeket annyira megkedveltek a Szajna partjain s egész Európában.

V

A zsidóknak nyilvános hatása alatt felismerünk egy másikat, mely rejtett és láthatlan, öntudatlan azoknál, kik azt gyakorolják, mint azoknál, kik azt elfogadják, s ez igazolja az egyház gyűlölségét is; ez a vallásos vita, mely alattomosan megtámadja a kereszténységet. Az egyház politikája a zsidók irányában mindig némileg bizonytalan volt és zavaros, különböző attól, melylyel más vallások s eretnokségek iránt viseltetett. Az egyház tette, hogy a nép gyűlöli a zsidót, és mégis csak ő védte azon dühöngés ellen, melyet maga idézett elő. Ez pedig azért történt, mert az egyháznak éppen úgy szüksége volt a zsidóra, a mint félt tőle. Szüksége van reá, mert a kereszténység az ő könyvein alapszik; s fél tőle, mert csak ő bírja a könyv titkát, s ítélhet biráinak hite felett, és egy mosolyából, egy eltévedt szavából látszik sokszor, hogy azt elítéli, s képesnek tartja magát annak hibáit és csalatkozásait kimutatni, a zsidó az ördög, ki a szentély kulcsait bírja. Innét ered a papnak nagy álma, nem annyira megégetni a zsidót mint inkább megtéríteni őt s csak akkor égetni el, ha megtérítésre megszűnt a remény. Megtéríteni a hitetlenek s pogányok ezreit, ez semmi, ez nem bizonyít semmit, de megtéríteni egy zsidót, elismertetni az új hit legitimitását, az eredeti hit örököse által, ez az igazi diadal, ez az igazi bizonyíték, ez a legfelsőbb és megdönthetetlen tanúság. Addig mig létezik a régi egyháznak egy tagja is, ki tagad, az új egyház rosszul érzi magát örökségében.

Innét erednek azon ünnepélyes viták, melyeket az egyház rendezett s melyek látszólag mindég annak győzelmével végződtek, kikereszteléssel kiűzetéssel vagy a máglyával; de melyekből mégis anélkül, hogy tudná, megintatva távozik, mert a vádlottak alázatos, de súlyos felelete itt-ott, néha egy kolostor falai közt oly földre akad, mely azt felfogja, oly nyugtalan lélekre, melyet felzavar. A vilá-

giakra nézve ez még veszedelmesebb. Szt. Lajos megijed és eltiltja, hogy a világi a zsidóknak, vallási vitákban másképp feleljen, mind kardszurással. De voltak, kik a ghetto valamely piszkos házába beléptek, hogy zálogukat oda vigyék vagy horoscopjukat keressék s ott beestelednek, midőn titkos dolgokról beszélgetnek, sokszor megzavartatva lépnek ki onnét: — érdemesek a máglyára. A zsidó ért hozzá, telmutatni az egyház sebezhető pontjait, mert feltalálásokra szolgálatjára áll a szent könyvek ismeretén kívül az elnyomottnak félelmetes okoskodása. Ő a hitetlenek tanára mindazok, kiknek szelleme fellázad, hozzá jönnek, a sötétben vagy a szabad ég alatt. Az istenkáromlás roppant műhelyében, Fridrik császár és a sváb és arragoniai fejedelmek alatt ő a munkás, ő az, ki az okoskodás és ironia azon egész halálos fegyvertárát kovácsolja, melyet örökségül a renaissance scepticusaira, a nagy század szabadonczaira hágy; sőt Voltaire egyik-másik sarcasmusa nem egyéb, mint oly szónak utolsó, erősebb viszhangja, melyet hat századdal előbb a ghetto árnyékában suttogtak, sőt még régebben, Celsus és Origenes idejében, magánál a kereszténység bölcsőjénél.

Az egyház megrettenve ez által, két alkalommal veszi észre a veszedelmet s arra, hogy annak egyszerre véget vessen, csak egy módot lát; elégetni a zsidó könyveket. Ez neki először Szt. Lajos alatt sikerült, s ugyanakkor megszünteti a zsidó iskolákat Franciaországban, s megakasztja a bibliai exegesis kifejlését, mely azokban született. Megkísérli ezt másodszer is, a XVI. század küszöbén, de Reuchlin áll fel akkor, s mögötte Európa; a renaissance lehellel elfujja a domonkosok fáklyáját s a reformatio megkezdődik. Csak Spanyolország kerüli ki a veszedelmet az általános száműzés által s büszke léptekkel jut hanyatlásának korszakába.

A reformatiónak a zsidókra nézve két következménye van. Egyrészt megtalálják azon békét, melytől századok óta elszoktak, mert a kivégzés dühe más áldozatokat keres, a vérfolyam más mederbe fordul. Más részről a reformatio és a renaissance, a héber szónak és zsidó tudománynak tanulmányozását hozzák napirendre. A rabbinusok tanítják Európát és pápista és protestans térítőit a héber nyelvre. Luther bibliája Rasi commentárjaiból ered. A próféta szellemnek ez újjászületése felemeli Európa lelkét oly magaslatra, minőt eddig nem ismert, az ó-szövetség tultesz az ujon, a legszilárdabb és legtisztább jellemeknél; Franciaországnak adja Colignyt, D' Aubignét és a vértanúk és vitézek egész seregét; Angolországnak a puritánusokat és a köztársaságot s megalapítja a demokrata hagyományt. Cromwell megnyitja a zsidóknak Anglia kapuit, hálából.

Végre megjelenik a szabad gondolat nagy százada; a Voltairanismus, mely Celsussal és az ellenevangeliumok zsidó szerzőivel születik, a középkorban a ghetto korlátai közé menekszik, onnét csak féltékenyen buvik ki néhány barát vagy író közé, de egy pillanatra didalmasan lép fel, valamely félig pogány udvarnál, párhuzamosan haladva a reformatióval, kigyózza a nagy uralkodás (XVI. Lajos) hiva-

talos vallása alatt végre kifejlik Voltaire-rel és a bölcsészekkel. A francia forradalom, mely a philosophusok határozatait végrehajtja, megadja a zsidóknak Franciaországban a haza teljes jogát s ennek következtében a civilisatio minden államában, Olaszországban és Angliában, Hollandiában és Dániában, a Svajczban és Görögországban, Ausztriában és Magyarországon.

A francia forradalom, a judaismusnak új aerát nyit anyagi és erkölcsi tekintetben Franciaországban s mindennütt, a hová elvei eljutnak. Másrészt tetőzvé a választalat a zsidó keresztény közt, befejezte a zsidó nép történelmét. Az 1791-ki szeptemaer 28-ka óta nincs helye többé a zsidók történelmének Franciaországban, csak a francia judaismus historiája maradt meg, a mint meg van a kalvinismus vagy lutheranismus történelme — sem több, sem kevesebb.

A zsidók és keresztények közt felemelt korlátok Franciaországban mesterségesek voltak s csak későn készültek a nép gyűlölte nem alapult itt régi hagyományon; történelmének első századai mutatják, miként a két felekezet az egyenlőség alapján együtt élt, a kölcsönös türelem és kölcsönös becsülés érzelmeiben, melyek az akkori püspökök haragját felkölték, de ennek sokáig nem volt hatalma. Végre a feudalismus diadala mely minden tisztelt tekintélyt megsemmisített az egyház kivül, kiszolgáltatta a zsidókat a gyűlöletnek, mely a papi szék magaslatáról a tömegekre hatott. Így születnek s erjednek a középkor tudatlan és szenvedő népében az ellenszenv és gyűlölet sötét érzelmei, melyeket a vallás szentesít, s a keresztháborúk lángra lobbantanak; a középkor ezen nagy vallási hőskölteménye, az Istent gyilkoló zsidók általános lemészárlásával kezdődik. A valláshoz, mely azt törvényesíti: a zsidó, kizárva egymás után a politikai életből, minden hivatalból, minden liberalis foglalkozásból s az ingatlan birtokból, a kereskedelemre és uzsorára szoríttatik az egyház törvényei és a királyok pénzügyi politikája által, s ezek tudják mire tegyék kezüket, ha a kincstár üres. Ezentúl a nép a zsidóban nem lát egyebet, mint földes urának és királyának ügynökét, nyomoruságának élő, kiátkozott symbolumát.

A renaissance és a reformatio másfelé irányozza a gyűlöletet és szélesebb látókört nyit meg a szellemnek, úgy hogy az előítélet már a XVIII. század előtt is gyengül s a forradalom Mirebeau és Grégoire szavával, nem talál egyéb ellenállásra, mint Maury apátéra, midőn a vallási egyenlőség általános elvét kijelenti, mely a zsidó viszontagságok évkönyveiben az utolsó végzetes datum.

Ez nyit meg egy új és különös aerát az eszmék történelmében. Az uralkodó eszme nincs többé ellentétben az emberiség lelkiismeretével. A Judaisms, mely születésétől fogva mindég harcban állt az uralkodó vallással, legyen az a Baálé, a Jupiteré, vagy a Krisztusé, valahára oda ért, hogy nem kell többé harcolnia az uralkodó eszme ellen, mert felismeri benne tulajdon ösztöneit és hagyományait. A forradalom valóban egy sokkal hatalmasabb és mélyebb mozgalomnak politikai kifejezése, mely a gondolkozásmódot

egészen átalakítja, midőn a mythikus felfogás helyébe teszi a bölcsészetenben a világ tudományos felfogását s a gyakorlati életben az igazság és haladás eszméit.

A mythikus felfogás összedülésénél a Judaismus azon vallás, mely legkevesebbet szenvedett s legkevesebbet fél, mert csudái és szertartásai nem lettek soha lényeges részeivé s azért nem is rogy össze velük. A Judaismus nem építette dogmáját a csuda alapjára s a természetfelettit nem tette mindennapivá szertartásaiban. Csudái a középkor óta csak költészeti decoratív részletek és cosmogoniája, melyet a biblia utolsó szerkesztője Babylontól kölcsönözött, az alma és a kigyó története, melyek annyi keresztény nemzedéket ijesztettek, soha sem zavarta meg erősen a judaismus tanárainak phantasiáját s nem nehezedett súlyosan bölcsészeinek okoskodásaira. Szertartásai nem voltak soha a hívés eszközei, melyek a föllázadó gondolatot a hit igája alá hajtják; ezek csak egy kedves szokás jellegét viselik magukon: családi jelle váltak, mulékony jelentékenységgel, melynek meg kell szünnie, midőn az egy igazsághoz megtérített világban csak egy család fog létezni. Szüntessék meg mindezen szertartásokat s ezen csudákat, két nagy dogma mégis meg fog maradni, mely a próféták óta az összes judaismust magában foglalja; az istenség egysége és a messianismus, vagyis: a törvénynek egysége a világon, és az igazság földi diadala az emberiségben. Ez azon két dogma, mely a jelen órában világot vet a haladó emberiség útjára a tudományban és társadalomban, az egyiket a modern kifejezés szerint az erők egységének nevezzük, a másikat a haladásban való hitnek.

Ez az oka, hogy minden vallások közül csak a judaismus nem lépett soha s nem léphetett harcba sem a tudománnyal sem a haladással, hogy félelem nélkül látta és látja nek hódításait. mert ezek nem ellenséges erők, melyeket csak politikából fogad el, hogy a kiegyezés által erejének egy részét megmentse, ezek régi baráti hangok, melyeket megismer s örömmel üdvözöl, mert régen hallotta őket szabad gondolkozásának axiomáiban és szenvedő szívének felsóhajtásában. Ugyanazért a zsidók minden országban, mely ezen irányban halad, részt vettek a civilisatio minden nagy munkáiban, a tudomány, művészet és a tettek hármaz mezején.

Nem állítjuk ezzel, hogy a Judaismus nagyravágyó álmokban ringatóznék s hinné, hogy a jövőnek láthatatlan egyházát alapíthatná meg, mely után sokan sóvárognak; ez a sectarius ábrándja volna. De annyi igaz, hogy a zsidó szellem közremunkálhat a legmagasabb tudomány és a végtelen haladás nagy művében, hogy a biblia szerepe még nem ért véget. A biblia (Darmestetter ez alatt, mindig csak az ó szövetség könyvét érti) nem felelős a kereszténység hibáiért, azon sietség szüleményeiért, melylyel szervezői a pogányságot meg akarták téríteni azáltal, hogy azoknak eszmekörével kiegyezkedtek s annak egy részét elfogadták. De mindaz, ami a kereszténységben egyenes vonalban a Judaismusból származik, az él s fog élni mindenkor. A Judaismus az, mely a régi polytheista világba belevetette

a nagy egység érzetét és a szeretet s igazság nyugtalan-
ságát, hogy abban a századok végéig erjedjen. A bibliának
s amennyiben belőle merítették, az evangelicusoknak uralma
azon mértékben erősödik, melyben a tételes vallások; melyek
hozzákapcsolódnak, vesztik hatalmukat. A nagy vallások tul-
élik oltáraikat és papjaikat, az eltörölt hellenismus kevesebb
hitetlenekre akad most, mint Socrates és Anaxagoras nap-
jaiban. Homer istenei haldokoltak már, midőn Phidies őket
márványból faragta, de most valóságban halhatatlanul szé-
kelnek Európa agyában és szívében. Porba dőlhet a kereszt
is, de az árnyéka alatt Gálileában kiejtett némely szavak
viszhangra fognak találni az emberiség lelkiismeretében
mindörökké. S ha a nép, mely a bibliát megalkotva, ele-
nyésznék a nélkül, hogy látható emléket hagyna létéről,
nyoma még is maradna mélyen bevésve azon nemzedékek
szívében, melyek róla nem fognak talán tudni semmit, de
abból élnek, a mit ez beléjük oltott. Az oly emberiség,
minőt a szabadgondolkozásuk álmodnak, eltagadhatja ajka-
ival a bibliát s annak művét, de el nem tagadhatja szívé-
vel, a nélkül, hogy abból kiirtaná épen a legjavát, a hitet
az egységben, s a reményt az igazságban a nélkül, hogy
visszajutna a mythológiához és harmincz századok erősza-
kának jogához.

Iparkodtunk a mennyire lehet hiven visszaadni a szel-
lemes francia tanár fenkölt szavait és bölcsészeti eszméit
azon meggyőződésben, hogy azok is, kik nézeteiben nem
osztoznak, nem kevés termékeny magot fognak bennük ta-
lálni, mely további kifejtésre érdem.

TÁRCZA.

K E L L A.

Elbeszélés.

Irta: K. G.

Két órányira Strassburgtól, Richstedt és Hirt közt
kis erdő van, mely, bár ember emlékezete óta semmi neve-
zetes benne nem történt, mégis rosz hirü és épenséggel
nem látogatott. A forradalom előtt valószínűleg a déli Elsast
nyugtalanító rablócsapatoknak szolgált rejtekhelyül. Néha akasz-
tottakat találtak az erdőben és az a hit terjedt el, hogy
éjjél utáu lelkek kísértének és ezek sohajtásai a Rich-
stedti vendéglőig elhallatszanak. Azt is rebesgeték, bár be-
nincs bizonyítva, hogy utazokat támadtak meg és raboltak
ki az erdőben. A parasztok siettették lépteiket, ha alkonyat-
kor dolguk volt a hirhedt helyen és csak Strassburg vidé-
kének szegény házalói merészelték esti tiz orakor az erdőn
keresztül menni.

Egyik őrde szeptember éjjelén, tizenegy óra éjjél közt
két fiatal ember találkozott az erdőben. Egy faluba tar-
toztak; egyikök Strassburgból jött, hol finom rongyokat
adott el. Rendesen végig járta a falvakat, hogy ostorokért
baltákért, lapátokért a férfiaktól, a nőktől pedig nyakken-
dőkért, zsebbevalókért, kereszttekért, vagy gyűrűért rongyo-
kat vegyen cserébe. Valahányszor csomagát a strassburgi

papirkereskedőnek átadta, bevételeket is eszközölt, hogy
üzletét egy két hónapig folytathassa.

Kálmánnak hívták, gyenge testalkotásu, huszonhárom
éves ifju volt. Zsidó létére legnagyobb pontossággal és
lelkiismeretességgel tartotta meg vallása törvényeit. Erköl-
csei kifogástalanok voltak; jelleme szelid volt. Teljes lel-
kéből, szive mélyéből imádta Istenét. Soba eskü be nem
szennyezte ajakát, még kevésbé mondott rosszat felebará-
tairól. A földmivesekkel üzleti dolgokról, esőről és szép
időről beszélgetett, de vallási viszályoktól óvakodott. Ha
pedig annyira szoritották, hogy kellett nyilatkoznia, mondá:

— Barátaim a hit semmi, a tett minden. Tegyétek
a jót és vallástok isteni.

Zsidókkal imádkozott, de nem kereskedett. Üzlete
virágzott. Bár nem részesült nevelésben és mást nem
tanult, mint néhány bibliai mondást, melyre elhalt anyja
oktatta, ősz atyját és hat éves hugát mégis fenntartotta.
Rövid idő előtt tiz frank értékű csomaggal hátán indult a
város felé, most talligáján százötven frank értékű árut vitt.

Háromszáz frank birtokában volt és gazdagnak hitte
magát. Csütörtök este volt; nem halaszthatta el vissza-
tértét péntek estére, mert reggelre fontos üzleti ügyben
kellett valakivel találkoznia. Délután öt órakor pedig szom-
bati diszben kellett állnia a zsinagógában, hogy a pihenés
napját köszöntse szép, héber énekekkel, melyekből bizony
szót sem értett.

A másik fiatal ember katolikus volt. Tónynak hiv-
ták és különböző mesterségekhez értett. Ácsmester, kovács,
lakatos és földműves is volt. Három éven át dolgozott a
fösvénységéről ismert fekete Jaklinál, kinek kovács mühe-
lye, ács mühelye és fűrészmalma volt. Lányai egyike már
nagykoru, másika pedig, ki második feleségétől származott,
még kiskorú volt. Egyszerre csak elhagyta házát Tóny;
senki sem tudta miért, de a legény azóta korcsmákban
duhajkodva, vagy az erdőben járkálva töltötte idejét. Két-
szer is találták holtrészegen előbbi ura háza előtt.

— Tony rosz uton van, mondogatták; aligha lesz
jó vége viselkedésének. Valahogyan gályára ne jusson.

Szálas, karsu, erőteljes legény volt, szőke haju,
barna arczu. Elsass öltönyt viselt, kezében lovag ostorát
pattogtatta. Jelenleg Richtstedt felé tartott.

A teli hold halvány sngarait a két fiatal emberre
vetette.

— No hiszen nagy szerencséd, kiáltá gunyosan Tony.
hogy a richstedti erdőben találkozunk,

— Ha szerencsés volnék, sohasem találkoznam veled,
pedig tizenegy nap óta már másodszer látlak itt.

— Igaz, de előszöri találkozásunkkor nem voltál
egyedül és zsebeid nem teltek meg száz sous darabokkal.

— Értlek, felelt Kálmán és összeborzadt. Erszénye-
met kívánod. Talán meg is akarsz gyilkolni. Oh, tudom.
egy idő óta gonosz szellem tartja fogva elmédet. Sohasem
látanak dolgozni.

Néhány lépésnyire hátrált, kivette zsebéből kis ima-
könyvét, áhitattal megcsókolta és halkan rebegte imáját.

— Gazembernek tart, mormogá magába Tony, hát hadd lássam, kiáltá, hogy nem véd-e magadat, ha rád támadok. Hát te olyan gyáva vagy?

Kálmánon mindinkább erőt vett az ijedelem. Kék, szelíd szemével Tonyra tekintett.

— Minek védekezem? Sokkal erősebb vagy, mint én. Ha pénzt akarsz, itt van erszényem; száz frank van benne. Huszonötlet tartozom atyám ellátásáért. Ha meg akarsz ölni, hát tedd meg, de ne felejtse el, hogy bosszúért kiált vérem, hogy sem a tolvaj, sem a gyilkos ki nem kerül. Isten bosszuló kezét. Tekints a magasra. Tony, a Mindenható tekint reánk.

— Ugyan menj, akként beszélsz, mint lelkészünk. Hát valóban képesnek hiszed ily bűn elkövetésére? Téged öljelek meg? Téged, az egyedüli zsidót, kit szeretek. Oh, ez fáj; fáj, hogy így gondolkozol felőlem.

— Bolonddá tartasz. Játssz velem, mint macska az egérrel.

Tony vállát vonogatta, mire Kálmán nyugodtabban kérde:

— Mit kívánsz tőlem?

— Tíz frankra volna szükségem!

— Más nem? Itt van; de valld be, hogy kissé különösen választottad az időt.

— Hallgass meg Kálmán, mindent elmondok; belátom, hogy rossz utra tévedtem,

— Igazán, te a falu talányává lettél. A fáradhatlan, jókedvű Tonyból, az ügyes munkásból mivé lettél? Hová ragadt a gonoszság szelleme?

— De hiszen tudhatod te azt, Kálmán! Nem szeretted-e Cahen nénemasszony cselédjét, a kis Kellát?

Oh, ő ugyyszólván jegyesem; már három éve, hogy egymást szeretjük.

— Derék leány.

— Hová célzol tulajdonképen?

— Nem tudod, hogy Kella benső barátja Maringretnak, volt gazdám fiatalabbik leányának?

— És ha tudom?

— Hát tudd meg azt is, hogy csak Maringrete kedvéért szolgáltam a vén fukarnál. Nem dolgoztam mint a marha?

— Az igaz.

— És mit szereztem? Évi száz frankot és egy bloushoz szükséges vásznat. Ezért megpatkoltam a falu minden lovát. Mindent megtettem, csak hogy Maringrettel lehessen egy fedél alatt.

— És Maringrete, szeret-e téged?

— Gondolom; tudom, hogy miattam szenved és hogy engem védelmez.

— Akkor várj és dolgozzál.

— Hol? Mikor az atya nyomára jött szerelmemnek, koldusként hajtott el és nyomorgatta leányát is. Pedig csak nem szégyen, ha valaki tisztességes kézművest szeret.

— Oh, ez a Jakli szörnyeteg! nem hiába, hogy olyan istentelen. Magam ismerem négy jóra való gazdát, kiket Zodek hitsorsom segítségével tönkre juttatott. Nem

szeret senkit, még gyermekeit sem. Mondogatják, hogy idősebb leányát megfosztotta volna anyai örökségétől. Na, de mindez még nem elég ok arra, hogy te egész napon át igyál és csavarogj.

— Hát te is elhiszed ezt a gaz rágalmat, melyet Jakli terjesztett felőlem? Tony mereven tekintett Kálmán szeméi közé. Maringrete nem hiszi; ő jobban ismer. Tudod, hogy miért kérem a tíz frankot? A míg Jakli szolgálatában voltam, egy rossz, silány rétet béreltem tőle, melyet nővéremnek engedtem át. Ma este kellett volna az esedékes összeget, harmincz frank és ötven centimet megfizetnem. Nos, a hiányzó tíz frank miatt a törvényszékkal fenyegetett, eltekintve a többi gyalázástól... Oh, csak ne szereted leányát, akkor...

— Szegény Tony, válaszolt Kálmán, bocsáss meg, ha pillanatig gyanusítottalak, de azért még sem helyeslem magaviseletedet; mert ha Maringrete szeret, akkor remélned kell és azért dolgozzál. Hová akartál indulni?

— Richtsedti bácsimhez igyekeztem. Ő azt kívánja, hogy menjek Párisba.

— Valóban? Ezt Kella is folytonosan hajtogatja. Mindennap emlegeti ezt a kívánatát, de én csak azt mondom, hogy nem lesz abból semmi. Miért nem dolgozol Strassburgban?

— Három órányira Maringretétől? Hiszen minden időmet falunkban tölténém. Aztán meg valahányszor meglát engemet atyja, őt kinozza. Ha messze elmegyek, talán nyugton hagyná szegény leányt.

— Menjünk vissza a faluba. Holnap megbeszéljük a dolgot Kellával.

— Miért akarja Kella, hogy te Párisba menj?

— Szegény gyermek! tizennégy személy háztartását vezeti, öltözteti és altatja a hét gyermeket, ellátja a teheneket, kaszálja a réteket, kapálja a burgonyát és mindezért mit gondolsz, mi a bére? Negyvennyolcz frank és két pár czipő. Kella az egész departement legjobb szakácsa; van Párisban nénije, kinek 600 franknyi évi jövedelme van, pedig korántsem főz úgy, mint Kella. Azért álmodik jegyesem tolyton Párizsról.

— Elmész oda?

— Előbb utóbb igen.

— Nos, Kálmán, tartssunk együtt. Maringrete szereti Kellát, mint testvérét. Ha Kella elutazott, Maringrete is nemsokára eljő Párisba. Megnősülünk és gazdagokká leszünk.

— Hát az uti költségek?

— Halgass rám! Ugyebár ide akartad adni erszényedet életedért. Add hát ide erszényedet az én életemért, add és nem leszek hálátlan.

(Folyt. köv.)

H I R E K.

— Tolcsváról írják nekünk: Hitközségünk, mely a zúgiskolák volt tősgyökeres hazájában, a Hegyalján, már 20—25 évvel ezelőtt is, nyilvános rendes iskolát nyitott s azt a kor magaslatán álló tanerőkkel ellátta, e héten ujon-

nan épült szép iskoláját fölavatván, újra bizonyítékát adta a zsidóság a népnevelés érdekében tanusított követésre méltó áldozatkészségének. Az 1885. év május havában tartott iskolaszéki gyűlésen elhatározá az iskolaszék a tanulóink fokozódó szaporodása folytán az utóbbi évben már szűknek bizonyult iskola helyébe, egy új, tágas, a kor igényeinek megfelelő iskola-épületet építeni, mely határozata kiviteléhez a helybeli Rosenwald-féle izr. iskolai alapítványi bizottság nevezett alapítvány tőkéjéből 2000 frttal hozzájárulni késznek nyilatkozott. — Így egyesült erővel az iskola építéséhez hozzálátván sikerült is a három, tágas tanteremmel, fedett tornáczeval, előszobával kamarával s szép, nagy udvarral ellátott iskolát f. hó 4-én ünnepélyesen fölavatni. Az iskolába siető, virágkoszorukat czipelő kis mizsasereg már kora reggel jelzé, hogy ünnepre készül az intézet. A bejárat s a díszterem szép virág csoportozatokkal valónak díszítve, a falakon b. Eötvös József s Kossuth Lajos képei függtek.

Az ünnepély d. e. 10 órakor egy zsoltár eléneklésével kezdődött. A szépen, összevágóan előadott ima után dr. Adonyi Gyula, iskolai elnök, emelkedett szellemű beszédben fejtegetvén a népoktatás fontosságát, az ifjúsághoz néhány buzdító szót intézett s az iskolát megnyitottnak nyilvánítá. Az elnök szavait követő éljenzés lecsillapultával Várnai Ármin, iskolaszékünk kitűnő tagja emelt szót, s ékes szavakban mondott hatásos beszédet, melyben főleg azt bizonyítá, miszerint csak a „hitet s tudományt“ egyaránt felölelő népoktatás az egyedüli czélszerű s eredményre vezető. A beszédet az egybegyűlt intelligens közönség lelkes éljenzése követte. Erre Frischér Nándor az iskola igazgatótanítója általános figyelem közt felolvasá az iskola fejlődésének történetét létének első phazisától a jelen pillanatig és megköszöné a tantestület s a fiatalság nevében a lelkes iskolaszék fáradozó tevékenységét s végül hazafias szellemtől áthatott szavakkal buzdítá a fiatalságot szorgalomra s jóttevőik iránti háladatosságra. Eljenzés közt távozván előadói helyétől, a tanulók „Hymnusz“t elénekeltek, mire az elnök az ünnepélyt befejezettnek nyilvánítá. Adja az ég, hogy felelkeztünknek sok ily népiskolája legyen! Friedman Al. pesti főkantör ur fogadja ez uton hálás köszönetünket azon készségeért, melylyel szives volt megkeresésünkre: „Izraelita vallásos énekek“ czimű művét nekünk beküldeni.

— **Ó-Pályii Steiner Lipót** a közügyek téren és a felekezete iránt amnyi érdemeket szerzett férfit, kinek minden jóért, nemesért buzgolkodó élete a szűkölködők vigasza volt, tevékeny életének 69-ik évében, csütörtökön f. hó 2-án későn este Nagyváradon meghalt. A család által kibocsátott gyászjelentés így hangzik: Özv. ó-pályii Steiner Lipótné szül. Lederer Katalin, ugy a maga mint gyermekei: ó-pályii Steiner Berta férjezett Gyuláné és pályii Steiner Ármin, veje: Stern Gyula, menyje Moskovits Berta férjezett Steiner Árminné, unokái: Stern Antal, Irén és Miksa és Steiner Kornél és Andor, sógornője: Steiner Johanna férjezett Ackermann Áronné, testvérei: Lederer Simon és Lederer Róza-Deutsch Jakabné, valamint számos rokonai ne-

vében, fájdalomtól telt szívvel tudatja a leggyöngédebb férj a legjobb atya, nagyapa, após, fivér, sógor és rokonnak, ó pályii Steiner Lipót-nak, a Ferencz Józsefrend lovagjának, Nagyvárad város törvényhatósági bizottsági tagjának, stb. stb. élete 69-ik évében legboldogabb házasságának 42 ik évében f. évi szept. 2-án, esti 9 órakor rövid szenvedés után történt gyászos kimúltát. Földi maradványai f. évi szept. 4-én délutáni 2 orakor fognok közép-utaczi lakásából az örök nyugalomnak átadatni. Mely végtisztességtételre az elhunytak rokonai, barátai és ismerősei meghivatnak, N.-Várad, 1886. szept. 3-án Ó Pályti Steiner Lipót néhány évvel ezelőtt bokros érdemei elismerésül magyar nemességet nyert, mely királyi kitüntetést e hitrokonunk azzal viszonzta, hogy azontal majdnem minden idejét a közjónak szentelte. Áldás és béke lengjen porai felett.

— **Antiszemita kongresszusa.** Bukarestből írják egy Budapesten megjelenő antiszemita szennylapnak, hogy ott f. hó 18-án a világ összes antiszemita kongresszusra gyűlnek össze, hogy a legközelebbi jövő munka programját megállapítsák. Ha igaz a hír, a mi az érintett lap hazudozási hajlamainál fogva nagyon valószínűtlen, akkor Europa és a körülötte levő vármegyék bizonyára nagy figyelemmel fogják kíséni azt a világra szóló eseményt, melynek színhelye Románia fővárosa lesz. A nagy férfiak közül, kik a kongresszuson részt fognak venni, felemlítjük, többek közt R á c z Géza, K o m l o s y Ferencz és I s t ó c z y Győző urakat. Azt beszélük, hogy S i m o n y i Iván is akar jelenlétével tündökölni. A külföldi antiszemita vezérek közül többen meglesznek akadályozva a megjelenésben, mert a váltóhamisítás, csalás, vagy sikkasztás miatt rájuk rótt különböző szabadságbüntetéseket még ki nem állották s így csak a börtön falai közt fogják legjobb kivánalmaikkal kísérhetni az elvtársak b u k a r e s z t i tanácskozásait,

— **A pesti izraelita hitközség** képviselőjének választása f. év október havában lesz; a hitközség választó bizottsága tehát intézkedett, hogy a választók névjegyzéke már most közzététessék. Figyelmeztetnek tehát a hitk. tagok, hogy a választók névjegyzék mostartól kezdve f. é 20-ig^a temploim és zsinagóga előcsarnokaiban kifüggesztve van, megjegyeztetvén, hogy az esetleges kifogások legkésőbb f. h 20-áig személyesen vagy írásban jelentendők be.

— **A büdszentmihályi izr hitközségről** közöltük mult heti számunkban hogy e hitközség elnöke Kreisch Ignátz ur. Mint hiteles forrásból értesülünk, Kreisch ur helyett már új év óta a széles körökben ismert, általánosan tisztelt H e l f e r s o h n Sámuel ur vezeti a büdszentmihályi izr. hitközség ügyeit, ki rövid elnöki működése daczára már bokros érdemeket szerzett magának.

Az

„EGYENLŐSÉG“

kiadó hivatala V., Akadémia utca 7.
a hová mindennemű küldemény
czimzendő.

FELHIVÁS ELŐFIZETÉSRE!

Az izr. hitközségi elnökségekhez!

Mélyen tisztelt Elnök ur!

Midőn lapunkat, az „Egyenlőség“-et ezelőtt négy évvel egy szomorú esemény kényszerűsége alatt alapítottuk, főleg az a cél lebegett szemünk előtt, hogy a felekezetünk valláserkölcsei tisztasága ellen szórt rágalmat meg hazudtoljuk és hogy leálcázzuk azokat, kik lelketlen önzésből és szennyes magánindokokból férfiatlan hadjáratot indítottak a zsidómagyarok politikai és polgári jogai ellen.

A zsidó magyarok lelkesülten fogadták fellépésünket és tömegesen sorakoztak zászlónk alá felekezetünk irodalmi kitünőségei.

De a nagy közönség, hitrokonaink nagy része is járult támogatásunkhoz úgy, hogy az „Egyenlőség“, mely a hetilap szerény vitorlája alatt indult a terhes utra, rövid idő múlva hazánk minden vidékén elterjedt. Az eszmék, melyeket hirdettünk, utat törtek maguknak mindenütt, a hol józan gondolkodás és tiszta hazafiság honolt és mi büszkén tekintettünk az eredményre, mert tapasztaltuk, hogy nézeteink hódítanak és ítéletünket magukévá teszik a mérvadó körök.

Ezen multunknál fogva azt hisszük, jogosan fordulhatunk hitrokonainkhoz és főleg az izr. hitközségek elnökségeihez, hogy ők is járuljanak lapunk támogatásához.

Kérelmünk az, hogy a hitközségek fogadják el az „Egyenlőséget“ hivatalos felekezeti közlönyükké.

Mindennagyobb felekezetnek külön felekezeti közlönye van. Miért maradjon vissza a többi hazai felekezetek mögött épen a zsidó aki tudvalevőleg annyit áldoz a kulturális haladás oltárán?

Kérelmünk teljesítése alig terhelné meg a községi budgetet, mert az a község, mely az „Egyenlőség“ támogatásához előfizetésével hozzájárul, e lap hirdetési rovatával teljesen rendelkezik és díjtalanul teheti közzé hitközségi pályázatait, melyekért a napilapokban háramszor annyit kénytelen fizetni, mint a mennyi lapunknak előfizetési díja.

A hirdetések eredménye iránt legnagyobb garanciát nyújt az, hogy lapunkat minden zsidó hitközségnek megküldjük, s így első sorban azok kezeihez jut, kik a hitközségi pályázatok által közvetlenül érintetnek.

T. Elnök ur! Szives közreműködésétől függ vállalatunk felvirágzása, s így a magyar zsidófelekezet egyik leghathatósabb kulturális eszközének a megizmosodása. Egy zsidó-magyar hitközségi közlöny létezése a jelen viszonyok közt nélkülözhetetlen. Ilyen közlöny hiánya egyik főoka a hitközségi életünkben tapasztalható egyöntetlenségnek.

Ismételten kérjük tehát becses közreműködésével oda hatni, hogy a vezetése alatt álló zsidó hitközség az „Egyenlőség“ előfizetői sorába belépni sziveskedjék.

Hazaifui és hitrokoni üdvözléssel

az „Egyenlőség“ szerkesztősége.